

SZABÓ TAMÁS

A helyi nemzetiségi önkormányzatok a közös önkormányzati hivatalok és az önkéntes önkormányzati társulások szemszögéből

Analysis of national minorities' local self-governments from the perspective of the local governments' common offices and voluntary associations of local governments

•
SZERZŐ:

SZABÓ TAMÁS, egyetemi docens, Milton Friedman Egyetem Nemzetközi és Politikatudományi Tanszék, az NKE TKP2021-NKTA-51 „Fenntartható államkormányzás és innovatív közszolgáltatások” projekt kutatója, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék, szabo.tamas978@gmail.com, ORCID: 0009-0000-2502-6424

JEL kód: H83

Kulcsszavak: nemzetiségi jogok • nemzetiségi önkormányzatok • közös önkormányzati hivatalok • önkéntes önkormányzati társulás

Absztrakt: Magyarországon a nemzetiségi önkormányzatok országos, területi és helyi szinteken működnek. Ezek a legfontosabb intézmények a nemzetiségpolitikában. Napjainkban több mint 2000 helyi nemzetiségi önkormányzat található a településeken. Ezek számára a hivatali-adminisztratív segítséget az önálló vagy közös önkormányzati hivatalok biztosítják. Az egyik legizgalmasabb kérdés a nemzetiségi önkormányzatok működése a falusias térségekben, ahol sok közös önkormányzati hivatal található. Habár a jogszabályok – különösen az Alaptörvény és a

nemzetiségek jogairól szóló törvény - kiterjedt autonómiát biztosítanak a nemzetiségi önkormányzatok számára, a napi működés tekintetében különösen az apró – saját hivatallal nem rendelkező – falvakban fontos szerepe jut a közös önkormányzati hivatalok és vele a jegyzők szakmai tevékenységének. A tanulmány a helyi nemzetiségi önkormányzatok és a közös önkormányzati hivatalok kapcsolata mellett foglalkozik a nemzetiségpolitikát érintő önkéntes önkormányzati társulásokkal is.

AUTHOR:

TAMÁS SZABÓ, associate professor, political scientist, Milton Friedman University, researcher of Ludovika University of Public Service project TKP2021-NKTA-51 "Sustainable public governance and innovative public services", szabo.tamas978@gmail.com, ORCID: 0009-0000-2502-6424

JEL code: H83

Keynotes: *national minorities' rights • national minorities' local self-governments • local governments' common municipal offices • voluntary association of local governments*

Abstract: *The national minorities' self-governments work on nation-wide, regional and local levels in Hungary. Nowadays more than 2000 national minorities' local self-governments can be found at the settlements of Hungary. The local governments' autonomous and common municipal offices provide administrative support for them. The national minorities' local self-governments have the most important role of the national minorities policy of Hungary as like as legal institutions. One of the most exciting issue is the operating of the national minorities' local self-governments in the rural areas, where are a lot of local governments' common offices. However, the legal norms, especially The Fundamental Law and the Act on National Minorities' Law, give the large measures of autonomy for the national minorities' local self-governments even so the daily operation of them depends on the administrative support of the local governments' common offices and the chief clerks of municipal offices, particularly in the villages, where there are not autonomous municipal office. This study deals with the coordination between the national minorities' local self-governments and the local governments' common offices as well as mandatory association of local governments on the national minorities topic.*

BEVEZETÉS

A 2022 végén megtartott legutóbbi hivatalos magyarországi népszámláláson a megkérdezettek közül 502.916 fő azonosította magát, mint valamely őshonos nemzetiséghez tartozó, nemzetiségi identitású személy. A 2011-es népszámlálás 644.524 fős adatához¹ képest habár látványos a visszaesés, de szükséges leszögezni, hogy így is legalább egy félmillió populációról beszélhetünk.

Magyarországon mintegy 2100² feletti nemzetiségi önkormányzat működött 2024 elején. A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: Njtv.) fenntartotta a 2006 óta immár háromszintes (országos; területi – mint fővárosi és megyei; települési) nemzetiségi önkormányzati rendszert. A kollektív nemzetiségi joggyakorlás legfontosabb intézményi bázisául szolgálnak a nemzetiségi önkormányzatok. A 13 törvényben meghatározott őshonos nemzetiség számaránya, valamint területi elhelyezkedése, koncentrált vagy szórt jellege miatt jelentős különbségek vannak a nemzetiségi önkormányzati pozíciók között. Megfigyelhető, hogy a legtöbb tudás, információ, humán és intézményi kapacitás az országos nemzetiségi önkormányzatoknál, illetve az azok mellett működő hivataloknál található, ezek egyszerre látnak el stratégiai előkészítő és döntéshozó, országos szintű koordinációs, valamint intézményfenntartó feladatokat. A nemzetiségi jogok legmagasabb törvényalkotói, parlamenti szintű megjelenítését 2014-től biztosítja az őshonos nemzetiségek számára a nemzetiségi parlamenti képviselői és szószólói intézmény, amely az adott nemzetiség parlamenti képviselője mellett az anyaállammal működtetett bilaterális nemzetközi kapcsolatok folyamatában is egyre inkább látható szerepet játszik.³

Helyi települési (Budapesten a kerületekben) szinten a megválasztott nemzetiségi önkormányzatok a fő letéteményesei a nemzetiségi jogok védelmének, érvényesítésének, a nemzetiségi kulturális törekvéseknek. A nemzetiségi jogok egyúttal az Alaptörvényben is megerősített alapjognak minősülnek az ország egész területén, ezek helyi települési szintű érvényesítése a települési önkormányzatoknak a 2011. évi CLXXXIX. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvényben (a továbbiakban: Mötv.) deklarált alapfeladat.

A tanulmány nemzetiségi önkormányzatok melletti másik csomópontját a települési önkormányzatok hivatalai, különösen a kistépülési kapacitáshiány miatt kialakításra került közös önkormányzati hivatalok jelentik. Magyarország településhálózati struktúrájában nagyon sok a kistépülési, ami a helyi önkormányzati igazgatásban a közös önkormányzati hivatalok dominanciáját eredményezte. Ez a számok nyelven azt jelenti, hogy jelenleg a magyarországi települések 83%-a, 2624 település (KSH, 2023, január 1. adat) összesen 712 közös önkormányzati hivatalban tömörül. A 712 székhelytelepülés mellett 1912 olyan település van, ami közös önkormányzati hivatali társtelepülésként nem rendelkezik saját hivattal. Ami a közös önkormányzati hivatalok által lefedett kistépüléseket érinti, előfordulnak akár tíz feletti települést magába tömörítő közös önkormányzati hivatalok.⁴

Fontos nemzetiségpolitikai- és egyúttal igazgatási kérdés, hogy a saját hivattal nem rendelkező településeken a meglévő nemzetiségi intézményi szereplőket (nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi civil és kulturális szervezetek, egyesületek, alapítványok) hogyan tudják segíteni a közös önkormányzati hivatalok.

ŐSHONOS NEMZETISÉGEK AZ ALAPTÖRVÉNYBEN

A 2012-ben hatályba lépett Magyarország Alaptörvényének Nemzeti Hitvallása deklarálja a Magyar Államnak a hazánkban élő nemzetiségek iránti politikai és közjogi felelősségét: „*Kinyilvánítjuk, hogy a velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők. Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a*

magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megővjük.”

Az Alaptörvény Szabadság és Felelősség XXIX. cikke szerint „*A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.*”, valamint „*Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez.*” – ennek alapvető garanciája az egyedi, személyes nemzetiségi joggyakorlás, így a nevesített anyanyelvhasználat, az egyéni és közösségi névhasználat, az anyanyelvi kultúra és oktatás.

Az Alaptörvény Szabadság és Felelősség XXIX. cikk 82 (2) pontja a kollektív nemzetiségi joggyakorlás intézményeként határozza meg a nemzetiségi önkormányzatokat: „*A Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre.*” A nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályainak meghatározását, a nemzetiségként való elismerés feltételeit, valamint a nemzetiségi önkormányzatok megválasztásának részleteit az Alaptörvény önálló sarkalatos törvényhez kötötte. Csakúgy, mint azt, hogy az őshonos nemzetiségként való elismerés feltételeként meghatározott idejű honosság és meghatározott számú, az adott nemzetiséghez tartozónak valló személy kezdeményezése szükséges.⁵

Az Alaptörvénynek a nemzetiségek közvetlen országgyűlési részvételét is meghatározta sarkalatos törvény keretében.⁶ Az Alaptörvényben az Állam – Az alapvető jogok biztosa 30. cikk az alapjogi védelem rendszerébe illeszkedő nemzetiségi jogok érdekében az alapvető jogok biztosának egyik helyettesét – mint a nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes ombudsman – nevezi meg, egyúttal rögzítve, hogy a személyt az Országgyűlés választja meg a képviselők kétharmados szavazatával. Az alapvető jogok és helyetteseiről a 2011. évi CXI. törvény rendelkezik.⁷

Magyarország Alaptörvénye az Állam című rész keretében önállóan tárgyalja a helyi önkormányzatokat (Magyarország Alaptörvénye, Az Állam – A helyi önkormányzatok 31-35. cikk9. A 34. cikk kimondja, hogy „*A helyi önkormányzat és az állami szervek a közösségi célok elérése érdekében együttműködnek.*”, mint kiemelt koordinációs feltétel, ugyanakkor a nemzetiségi önkormányzatoknál ez az együttműködésre irányuló utalás nem jelenik meg szöveges kontextusban.

NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK MINT A KOLLEKTÍV NEMZETISÉGI JOGGYAKORLÁS LETÉTEMÉNYESEI

Nemzetiségi témakörben az első törvényi szabályozás a rendszerváltás utáni első parlamenti ciklusban született meg – ez volt a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (továbbiakban: Nektv.). Ez már akkor kiterjedt egyéni és kollektív nemzetiségi jogokat tartalmazott, a törvényalkotó érzékelhető szándéka volt, hogy a Magyar Állam pozitív példát nyújtson a szomszédos országok számára, ezzel segítve az ott kisebbségi létben élő magyar nemzetiségű csoportokat (Zongor, 2023).

A Nektv. tartalmazta az egyéni nemzetiségi joggyakorlás garanciáit, mint a nyelvhasználat, a művelődési és oktatási öngazgatás, a nemzetiségű utónév szabad megválasztása, vagy a kétnyelvű anyakönyvezés.⁸ A kollektív nemzetiségi jogokat a törvény III. fejezete tartalmazta, így a kisebbségi önazonosság megőrzése és átörökítése; a nyelv, a történelmi

hagyományok és kultúra megőrzése, gyarapítása; a médiumok által kötelezően biztosítandó nemzetiségi műsorok. Az Nektv. megadta a nemzetiségi anyanyelvű óvodai, köz- és felsőfokú oktatás megteremtésének a kezdeményezését; országos nevelési, oktatási, kulturális és tudományos intézményhálózat kialakítását, közösségi ünnepek és rendezvények megtartását, építészeti, vallási és kulturális emlékek ápolását. Községi jogként határozták meg a nemzetiségi, kisebbségi társadalmi szervezetek, valamint az országos és helyi kisebbségi önkormányzatok létrehozását.⁹

A Nektv. IV. fejezete szólt a kisebbségi önkormányzatokról mint a kollektív joggyakorlás legfontosabb intézményeiről. Makroszinten az országos kisebbségi önkormányzatok, mikroszinten a helyi nemzetiségi önkormányzatok váltak a kollektív nemzetiségi joggyakorlás intézményeivé. A helyi nemzetiségi önkormányzatok feladata lett a nemzetiségi joggyakorlás érvényesítése; az intézményalapítás, pályázatok és ösztöndíjak kiírása, valamint bizonyos települési önkormányzati döntésekhez kötött egyetértési, véleményezési jog (pl. kisebbségi intézmények vezetőinek kinevezésénél). Mivel a nemzetiségi önkormányzatoknak nem voltak korábbi hagyományai, így idővel kiütköztek a működési hiányosságok és diszfunkciók – ezek közül kiemelkedett az ún. etnobiznisz káros gyakorlata –, ezért került sor a Nektv. 2005. évi átfogó módosítására a 2005. évi CXIV. törvény keretében (Kállai, 2023; Dobos, 2011; Zongor, 2023).

A 2010-es országgyűlési választások eredményeként létrejött kétharmados Fidesz-KDNP parlamenti többség fogadta el a Nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njtv.), amely már következetesen a „nemzetiségek” kifejezést használta a „nemzeti és etnikai kisebbségek” helyett. A helyi nemzetiségi önkormányzatok feladat- és hatáskörét az Njtv. 113–116. § része bontja ki, az országos nemzetiségi önkormányzatokéval pedig a törvény 117–120. § foglalkozik. Mivel jelen tanulmány kifejezetten a helyi települési szintre fókuszál, ezért most csak a helyi nemzetiségi önkormányzatok feladatairól beszélünk. Hasonlóan az Mötv. helyi önkormányzati képviselőtestületekre vonatkozó szabályozásához, itt is taxatív felsorolásra kerültek a nemzetiségi önkormányzati képviselőtestületek át nem ruházható hatáskörei, mint a belső személyzeti ügyek (elnök, elnökhelyettes megválasztása, bizottságok létrehozása, saját fenntartású intézményhez kapcsolódó vezetői kinevezés, felmentés), költségvetés és zárszámadás elfogadása, tulajdonosi jogok. Az Njtv. külön beszél a helyi nemzetiségi önkormányzatok kötelező és önként vállalt feladatairól: ezek széles körben biztosítanak lehetőséget a nemzetiségi kollektív jogok gyakorlására a megválasztott nemzetiségi önkormányzatoknak (pl. saját nemzetiségi intézmény, kitüntetések és pályázatok alapítása).

KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALOK ÉS A HELYI NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATOK KAPCSOLATA

A 2012-ben hatályba lépett Magyarország Alaptörvényének 34. cikk (2) pontja a helyi önkormányzatok kapcsán a következőt mondja ki a kötelező önkormányzati társulások lehetőségéről: *„törvény elrendelheti a helyi önkormányzat kötelező feladatának társulásban történő ellátását.”* Ez a passzus öltött testet a 2011 végén elfogadott Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Mötv.) 85. § (1)

által meghatározott közös önkormányzati hivatalokról szóló rendelkezésben: az azonos járáson belüli községi önkormányzatok, amelyek igazgatási területét legfeljebb egy település választja el és a községek lakosság száma nem haladja meg a 2000 főt, azok közös önkormányzati hivatalt hoznak létre kötelező jelleggel. Az Möt. 85. § (2) értelmében a közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések összlakosság száma legalább 2000 fő, vagy a közös hivatalhoz tartozó települések száma legalább hét.

Az Möt. gondoskodott a 2000 fős lakosságszámot meghaladó települések közös önkormányzati hivatalhoz való tartozásának lehetőségéről is. A városi vagy megyei jogú városi jogállású székhelytelepüléssel létrejövő közös önkormányzati hivatalokra vonatkozóan mondja ki az Möt. 85. § (20): *„Ha a kialakítandó közös önkormányzati hivatalhoz tartozó települések közül valamelyik város, a (2) bekezdésben meghatározott összlakosság számra vonatkozó követelményt – a 2000 fős lakosságszám – nem kell alkalmazni.”*

A www.kormany.hu oldalon megtalálható és a Magyar Államkincstár által vezetett legfrissebb Önkormányzati törzsadattár¹⁰ szerint 712 közös önkormányzati hivatal működik Magyarországon. Ezek közül 584 közös önkormányzati hivatal van, amiben kizárólag községi, nagyközségi jogállású település van, így ezeknél csak községek, nagyközségek tölthetnek be székhelytelepülési és társtelepülési pozíciókat. Négy olyan közös önkormányzati hivatal van ma Magyarországon, ahol a székhelytelepülések megyei jogú városok: ezek Hódmezővásárhely, Esztergom, Veszprém és Szekszárd. 124 olyan közös önkormányzati hivatal működik, ahol városi vagy járásszékhely jogú városi önkormányzatok a székhelytelepülések és azok jegyzői egyúttal, mint közös önkormányzati hivatali jegyzők irányítják a hivatali apparátusokat. A KSH 2023. januári adatai szerint 2624 település – az összes magyarországi település 83%-a – volt része közös önkormányzati hivatalnak (Gyergyák kézirat, 2024). A számokból következik, hogy jelenleg Magyarországon 531 olyan település (benne községek, nagyközségek, városok, járásszékhely jogú városok, megyei jogú városok és Budapest) van, amely saját, önálló önkormányzati hivatalt működtet – ehhez még számítsuk hozzá Budapest Főváros kettős önkormányzati rendszere miatt a Fővárosi Önkormányzat mellett a 23 fővárosi kerületi önkormányzatot. Tehát összesen 554 önálló önkormányzati hivatal van a 712 közös önkormányzati hivatal mellett.

Az Möt. 13. § (1) 16. pontja a helyi közügyek és helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatnak minősülnek a nemzetiségi ügyek, Budapest esetében a kerületi önkormányzatok kapták meg ezt a hatáskört – Möt. 23. § (5) 19. Fontos leszögeznünk, hogy a törvény szerint a települési önkormányzatok számára a nemzetiségi ügyek ellátása akkor is kötelező feladat, ha az adott településen egyébiránt nem működik megválasztott nemzetiségi önkormányzat. Természetes, hogy amennyiben van megválasztott nemzetiségi önkormányzat(ok), az kétségtelenül egy magasabb szintre helyezi az őshonos nemzetiség(ek) ügyét, kérdéskörét. A települési és a helyben működő nemzetiségi önkormányzatok közötti együttműködési dimenzióról sem az Alaptörvény, sem az Möt. nem szól, viszont az Njtv. már részletesen szabályoz. A nemzetiségek jogairól szóló törvény kimondja, hogy a települési önkormányzat vagy az a hivatal, amely az önkormányzati hivatali feladatokat ellátja – közös önkormányzati hivataloknál a székhelytelepülés hivatala – *„biztosítja a helyi nemzetiségi önkormányzat részére az önkormányzati működés személyi és tárgyi feltételeit, szakmai segítséget nyújt, továbbá gondoskodik a működéssel kapcsolatos gazdálkodási és adminisztratív végrehajtási feladatok ellátásáról”*. Az Njtv. 80. § (1) a-g) 7 pont-

ban határozza meg részletesen az önálló vagy közös önkormányzati hivatalok számára a helyi nemzetiségi önkormányzatok működési feltételeit és az ezzel kapcsolatos végrehajtási feladatokat – pl. a nemzetiségi önkormányzatok működéséhez szükséges tárgyi, technikai eszközökkel felszerelt helyiség ingyenes használata; nemzetiségi önkormányzati testületi ülések technikai és adminisztratív előkészítése; nyilvántartási, postázási, adatkezelési feladatok; jelyelv és kommunikációs rendszer biztosítása. Az Njtv. szerint a rendeltetésszerű helyiséghasználat biztosításáról külön megállapodás – mint közigazgatási szerződés – megkötése szükséges a hivatali feladatokat ellátó települési önkormányzat és az érintett nemzetiségi önkormányzat(ok) között.¹¹ Az Njtv. 80. § (4) a rendes települési önkormányzati működés mintájára előírja, hogy a jegyző – vagy a jegyző képzési előírásaival rendelkező jegyzői megbízott – részt vegyen a nemzetiségi önkormányzati képviselőtestület ülésein és szükség esetén törvényességi észrevételt tehesen.

Az Njtv. szabályozásából látjuk, hogy a települési önkormányzatok (önálló vagy közös hivatali modellben) és a helyi települési szintű nemzetiségi önkormányzatok közötti együttműködés kikerülhetetlen, törvényileg szabályozott folyamat. A kérdés tehát nem az együttműködés ténye – mivel az törvényi kötelezettség –, hanem annak hatékonysága és eredményessége. A közös önkormányzati hivatalok területi dimenziójával párhuzamosan fontos látni a nemzetiségi önkormányzatok jelenlegi rendszerét, vármegyei és fővárosi szintű eloszlását. Az alábbi összegző táblázat a www.kormany.hu oldalon elérhető legfrissebb 2023. évi adatokra épülő Önkormányzati törzsadattár közös önkormányzati hivatalokat, illetve a nemzetiségi önkormányzatok adatait tartalmazó táblázatok feldolgozása, valamint a két táblázat szisztematikus összevetése alapján készült el.

1. táblázat: A magyarországi nemzetiségi önkormányzatok területi, vármegyei szintű, valamint az önálló vagy közös önkormányzati hivatalhoz való tartozás információinak a szintetizálása
Table 1: Synthesis of the information on the linkages of national minorities' local self-governments and the local governments' common municipal offices or local government's autonomous municipality offices (mayor's offices) at county level

Vármegye	A vármegyében működő összes közös önkormányzati hivatal száma	A vármegyében működő megyei (területi) nemzetiségi önkormányzatok száma	A vármegyében működő települési szintű nemzetiségi önkormányzatok száma	A vármegyében működő települési szintű nemzetiségi önkormányzatok száma, amelyek önálló önkormányzati hivattal rendelkező településeken működnek	A vármegyében működő települési szintű nemzetiségi önkormányzatok száma, amelyek közös önkormányzati hivatalok által érintettek székhely vagy társtelepüléseken működnek
Bács-Kiskun	34	2	86	46	40
Baranya	50	3	264	25	239
Békés ¹²	19	4	84	47	37
Borsod-Abaúj-Zemplén	81	4	226	48	178

Budapest ¹³	0	12	224	224	0
Csongrád-Csanád	13	2	41	24	17
Fejér	25	2	51	36	15
Győr-Moson-Sopron	46	3	43	21	22
Hajdú-Bihar	19	2	75	36	39
Heves	39	1	75	18	57
Jász-Nagykun-Szolnok	20	1	41	22	19
Komárom-Esztergom	21	3	54	26	28
Nógrád	40	2	97	9	88
Pest	27	5	178	139	39
Somogy	53	3	118	10	108
Szabolcs-Szatmár-Bereg	64	2	156	50	106
Tolna	28	2	90	9	81
Vas ¹⁴	39	3	47	5	42
Veszprém	47	2	91	8	83
Zala	47	3	63	9	54
Összesen:	712	61	2104	812	1292

*Forrás: saját szerkesztés.
Source: own editing.*

Az országban az Önkormányzati törzsadattár 2023. februári adatai szerint összesen 2178 nemzetiségi önkormányzat található, amelyből 13 országos, 61 területi (vármegyei és fővárosi) és 2104 települési szintű nemzetiségi önkormányzat. Ebből az igazán fontos a számunkra az alsósintű – a nemzetiségi lakosokhoz – legközelebb álló települési nemzetiségi önkormányzatok, amiből 2104 volt a 2023. február 1-i adatszolgáltatás időpontjában.¹⁵ Szükséges jelezni az adatok részletesebb területi szintű értelmezése előtt, hogy a 2019-es nemzetiségi önkormányzati választások eredményeként Magyarországon összesen 2188 települési nemzetiségi önkormányzat alakult meg – ezek részletes településtípus és nemzetiségek alapján való elemzését végezte el Zongor Gábor egy 2023-as nemzetiségi tanulmánykötetben megjelenő írásában (Zongor, 2023). A megalakulási adatokhoz képest a 2023. februári MÁK-os¹⁶ adatok mutatják, hogy mintegy 80 darab 2019-ben megalakult települési nemzetiségi önkormányzat hiányzik a legfrissebb Önkormányzati törzsadattár nemzetiségi önkormányzati adataiból. Minden vármegye vonatkozásában kimutatható valamilyen mértékű különbség.

Budapesten 12 területi szintű – mint fővárosi – nemzetiségi önkormányzat működik a 13 törvényben meghatározott őshonos nemzetiség közül egyedül a szlovénok nem rendelkeznek fővárosi szintű területi nemzetiségi önkormányzati képviseléssel. A 23 fővárosi kerületben 224 helyi nemzetiségű önkormányzat alakult meg a 2019. évi nemzetiségi választások eredményeként. Ez országos összevetésben a legmagasabb arányú nemzetiségi önkormányzati reprezentációt jelenti a 19 vármegye és a főváros viszonylatában, így az egy településre/kerületre jutó nemzetiségi önkormányzatok száma messze Budapesten a legmagasabb, 9,74, miközben ez az adat a megyéknél 0,22–1,12 (előbbi Vas, utóbbi Békés vármegye) között szóródik (Szabó-Szatmári (szerk.), 2023:141.). Budapesten természetesen nem működnek közös önkormányzati hivatalok, és mind a 23 kerület rendelkezik kiterjedt saját hivatallal és intézményrendszerrel. Vidéken a legtöbb helyi nemzetiségi önkormányzat a rendkívül tagolt településszerkezetű Baranya és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyékben található – előbbiben 264, utóbbiban 226 helyi nemzetiségi önkormányzat. Magas számú, 100 feletti helyi nemzetiségi önkormányzat működik Pest (178 db), Somogy (118 db) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (156 db) vármegyékben. Valamivel 100 alatti Nógrád (97 db), Tolna (90 db), Veszprém (91 db) és Békés (84 db) vármegyékben. A magasabb településszám és a magasabb számú helyi nemzetiségi önkormányzat közötti egyenes arányú összefüggés kétségkívül kimutatható Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy, Tolna, Veszprém és Pest vármegyék esetében. Viszont van két olyan vármegye, ahol a településszám és a helyi nemzetiségi önkormányzatok száma között meghökkentő különbség tapasztalható: Vas vármegye 258 településén csak 39 helyi nemzetiségi önkormányzat található, Békés vármegyében 77 településre ugyanakkor már 84 helyi nemzetiségi önkormányzat jut. A létszámát tekintve – függetlenül a legutóbbi népszavazási eredménytől¹⁷ – a legnagyobb számú hazai nemzetiség a romák létszámban és helyi nemzetiségi önkormányzatok tekintetében is néhány kelet-magyarországi és dél-dunántúli vármegyére (Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy, Baranya) koncentrálódnak, de érdemes megemlíteni, hogy a németek kiemelkedően nagyszámú helyi nemzetiségi önkormányzattal rendelkeznek Baranya vármegyében (99 db).

A közös önkormányzati hivatalok nemzetiségi feladatellátáshoz kapcsolódóan a költségvetési törvény biztosít a közös hivatal által érintett településeken működő nemzetiségi önkormányzatok számához kötött, kiegészítő finanszírozási korrekciós tényezőt (Magyarország 2024. évi központi költségvetéséről szóló 2023. évi LV. törvény 2. sz. melléklet II. Tárgyatások megállapításának, felhasználásának és elszámolásának szabályainak 3.1.1.1.1).

MINISZTERI ENGEDÉLLYEL, AZ MÖTV. 85. § (10) MENTÉN LÉTREJÖTT KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALOK

Az önkormányzati törvény közös önkormányzati hivatalokról szóló résznek van egy sajátos nemzetiségi érintettségű passzusa. Az Möt. a 85. § (10) szerint: „Ha a közös önkormányzati hivatal létrehozni kívánó településeken élő nemzetiségeknek a népszámlálás során regisztrált aránya településenként és nemzetiségenként eléri a húsz százalékot, valamint a települések összlakosságának meghaladja az 1500 főt, vagy a közös hivatalhoz tartozni kívánó önkormányzatok száma legalább öt, akkor ezen települési önkormányzatok képviselő-testületei mindegyikének azo-

nos tartalmú és minősített többséggel elfogadott döntésével, – amennyiben az érintett települések történelmi, gazdasági, kulturális hagyományai azt indokolttá teszik – a helyi önkormányzatokért felelős miniszter jóváhagyása alapján, az általa meghatározottak szerint a közös önkormányzati hivatal létrehozása során eltérhetnek a (2) bekezdésben foglalt előírásoktól.” A miniszteri jóváhagyás ez esetben felmentést és könnyítést jelent a közös önkormányzati hivatalokra vonatkozó általános szabályok alól, amit az Möt. 85. § (2) határoz meg. A törvény elfogadása utáni évben tíz, a 85. § (10) pontra hivatkozó közös önkormányzati hivatal megalakítására vonatkozó kérés érkezett a helyi önkormányzatokért felelős belügyminiszterhez, aki 9 esetben tette ezt lehetővé és hozott jóváhagyó határozati döntést (Zongor, 2013).

Az alábbi összesítő felsorolás az Möt. 85. § (10) alapján miniszteri jóváhagyással létrejött közös önkormányzati hivatalok listáját tartalmazza (Területfejlesztési és Közigazgatási Minisztérium Önkormányzati Államtitkárság, 2024):

1. Alsószőlőnői Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Alsószőlőnk, Felsőszőlőnk, Kétvölgy, Orfalu és Szakonyfalu (Vas vármegye, Szentgotthárdi járás, szlovén nemzetiségi lakosság és hagyományok).
2. Siklósnagyfalui Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Alsószentmárton és Siklósnagyfalu (Baranya vármegye, Siklósi járás, roma nemzetiségi lakosság és hagyományok).
3. Babarci Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Babarc és Liptód német nemzetiségi jelenlét és hagyományok; Versend roma nemzetiségi jelenlét és hagyományok (Baranya vármegye, Bólyi járás).
4. Bükk-szentkereszt és Répáshuta Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Bükk-szentkereszt és Répáshuta (Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye, Miskolci járás, szlovák nemzetiségi lakosság és hagyományok).
5. Csökölyi Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Csököly, Rinyakovácsi és Gige (Somogy vármegye, Kaposvári járás, roma nemzetiségi lakosság és hagyományok).
6. 2013-ban Baranyában a Sellyei járásban az eredetileg a helyi horvát nemzetiségi lakosság és a különböző hagyományokra hivatkozva jött létre miniszteri jóváhagyással Felsőszentmárton, Drávasztára és Drávakeresztúr közötti közös önkormányzati hivatal. Ez azonban később megszűnt és napjainkban a három település a 12 települést magába foglaló Sellyei Közös Önkormányzati Hivatalnak a része.
7. 2013-ban Vas vármegyében a Kőszegi járásban a helyi horvát nemzetiségi lakosság és a különböző hagyományokra hivatkozva jött létre miniszteri jóváhagyással Horvátzsidány, Ólmod és Peresznye községek között közös önkormányzati hivatal, ehhez később csatlakozott Kiszsidány község, így jelenleg négy település alkotja a Horvátzsidányi Közös Önkormányzati Hivatalt.
8. Semjénháza Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Semjénháza, Molnári és Petrivente (Zala vármegye, Letenyei járás, horvát nemzetiségi lakosság és hagyományok).
9. Vértessomlói Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Várgesztes és Vértessomló (Komárom-Esztergom vármegye, Tatabányai járás, német nemzetiségi lakosság és hagyományok).

2014-ben a két közös önkormányzati hivatal kezdte meg a működését az Mötv. 85. § (10) pontja értelmében miniszteri jóváhagyással, ezek a mai napig működnek:

1. Sombereki Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Somberek, Görscsönydoboka (Baranya vármegye, Mohácsi járás, német nemzetiség és hagyományok jelenléte, mint nemzetiségi alapú indoklás).
2. Pornóapáti Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Pornóapáti, Horvátlövő, Szentpéterfa és Vaskeresztes (Vas vármegye, Szombathelyi járás – Pornóapátiban és Vaskeresztesen a német, Horvátlövőn és Szentpéterfán a horvát nemzetiségű lakosok aránya haladja meg a 20%-ot).

2019-ben egy olyan közös önkormányzati hivatal alakult meg, amihez szintén kapcsolódott miniszteri jóváhagyás az Mötv. 85. § (10) alapján:

1. Tótszerdahelyi Közös Önkormányzati Hivatal – érintett települések: Tótszerdahely, Tótszentmárton (Zala vármegye, Letenyi járás, horvát nemzetiség és hagyományok jelenléte, mint nemzetiségi alapú indoklás).

Az Mötv. elfogadása óta összesen 12 közös önkormányzati hivatal jött létre, amelyeknél a nemzetiségi lakosság számának és a helyi nemzetiségi hagyományoknak meghatározó szerepe volt, ebből 11 működik ma. Ezek közül három Baranya, három Vas, kettő Zala, egy Borsod-Abaúj-Zemplén, egy Komárom-Esztergom, egy pedig Somogy vármegyében található. Az Mötv. hatálybalépésének időszakában volt némi jogbizonytalanság a 85. § (10) értelmezése esetén, ennek kapcsán született meg az alapvető jogok biztosától a Jelentés az AJB-8004/2012. számú ügyben.¹⁸

ÖNKÉNTES ÖNKORMÁNYZATI TÁRSULÁSOK ÉS A NEMZETISÉGI FELADATELLÁTÁS

Az önkormányzati társulások közös önkormányzati hivatal melletti másik típusa az önkéntes társulás. Az önkéntes önkormányzati társulásokat érintően jelentős változások történtek az Mötv. előkészítése és eredeti kodifikációja során. Ennek értelmében 2013. január 1-gyel hatályon kívül helyezték a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. törvényt, valamint a többcélú kistérségi társulásokról szóló 2004. évi CVII. törvényt – ez biztosított korábban egy viszonylag kiterjedt és integrált együttműködési terepet a statisztikai kistérségekben a települési önkormányzatok számára (Szabó, 2019; Szabó kézirat, 2024).

Az Mötv. 87. § igazodva az Európai Önkormányzati Charta ajánlásaihoz,¹⁹ fenntartotta az önkéntes önkormányzati társulások lehetőségét: „*A helyi önkormányzatok képviselő-testületei megállapodhatnak abban, hogy egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének hatékonyabb, célszerűbb ellátására jogi személyiséggel rendelkező társulást hoznak létre.*”

A nemzetiségi önkormányzatokat érintő társulások esetében az Mötv. mellett alapvető jogforrás az Njtv. IX. fejezete, 143–145. §: „*A nemzetiségi önkormányzat a feladatainak hatékonyabb ellátására szabadon társulhat más nemzetiségi önkormányzattal, illetve helyi ön-*

kormányzattal. A társulás feltételeit megállapodásban kell rögzíteni.” Az Njtv. 145. § beszél az ún. társult nemzetiségi önkormányzati testületről, miszerint „Az ugyanahhoz a nemzetiséghez tartozó nemzetiségi önkormányzati testületek társult nemzetiségi önkormányzati testületet alakíthatnak.” A működés egyéb elemeiről is rendelkezik az Njtv.

A Magyar Államkincstár által vezetett, 2023. februári adatszolgáltatáson alapuló Önkormányzati törzsadattár szerint 823 önkéntes önkormányzati társulás működött Magyarországon. A törzsadattárban szereplő önkéntes önkormányzati társulások által ellátott közös feladatok részletes szintetizáló áttanulmányozása eredményeként ugyanakkor csak nagyon kevés számú olyan társulást találunk, ahol a nemzetiségi jelleg bármilyen kontextusban felmerül. Ezeket tartalmazza az alábbi összesítő táblázat.

2. táblázat: A Magyarországon működő önkéntes önkormányzati társulások adatainak a szintetizálása a vármegyei összesített társulások, az adott vármegyében nemzetiségi önkormányzati részvétellel működő társulások, valamint az adott vármegyében kifejezetten a nemzetiségi tématerülethez kapcsolódó önkéntes társulások száma alapján

Table 2: Synthesis of the data on the voluntary associations of local governments in Hungary based on the total number of local governments' associations at county level, regarding to the participation of national minorities' local self-governments, furthermore the number of local governments' voluntary associations related to the national minorities' issues

Vármegye	A vármegyében működő önkéntes önkormányzati társulások száma	A vármegyében működő önkéntes önkormányzati társulások száma, amelyek közös feladatellátásában megjelenik a nemzetiségi tématerület és/vagy a társulást alkotók között van nemzetiségi önkormányzat	A vármegyében működő kizárólag települési önkormányzatok részvételével működő azon önkéntes önkormányzati társulások száma, amelyek közös feladatellátásában megjelenik a nemzetiségi tématerület	A vármegyében működő települési önkormányzatok és helyi nemzetiségi önkormányzatok közös részvételével működő azon önkéntes önkormányzati társulások száma, amelyek közös feladatellátásában megjelenik a nemzetiségi tématerület és/vagy a társulást alkotók között van nemzetiségi önkormányzat	A vármegyében működő, a nemzetiségi tématerületet érintő önkéntes önkormányzati társulások által lefedett nemzetiségi feladatok megnevezése
Bács-Kiskun	29	-	-	-	-
Baranya	81	2	1	1	nemzetiségi óvodai nevelés
Békés	22	-	-	-	-
Borsod-Abaúj-Zemplén ²⁰	72	9	3	6	nemzetiségi óvodai nevelés
Csongrád-Csanád	29	-	-	-	-

Fejér	23	1	1	0	nemzetiségi óvodai nevelés
Győr-Moson-Sopron	40	-	-	-	-
Hajdú-Bihar	33	-	-	-	-
Heves ²¹	44	1	0	1	-
Jász-Nagykun-Szolnok	22	-	-	-	-
Komárom-Esztergom	13	-	-	-	-
Nógrád	33	-	-	-	-
Pest	49	-	-	-	-
Somogy	64	2	1	1	nemzetiségi óvodai nevelés
Szabolcs-Szatmár-Bereg	64	6	6	0	nemzetiségi óvodai nevelés
Tolna	35	7	7	0	nemzetiségi óvodai nevelés; nemzetiségi feladatokkal összefüggő igazgatás
Vas	42	-	-	-	-
Veszprém	64	3	2	1	nemzetiségi óvodai nevelés
Zala	64	5	3	2	nemzetiségi óvodai nevelés; komplex nemzetiségi jellegű feladatellátás ²²
Összesen:	823	36	24	12	

*Forrás: saját szerkesztés.
Source: own editing.*

A 823 önkéntes önkormányzati társulásból mindössze 36 olyan van, amely vagy tagjai között tudhat nemzetiségi önkormányzatokat, vagy a társulási feladatellátás érinti a nemzetiségi politikát. Jellemzően a nemzetiségi óvodai nevelés a meghatározó azon önkéntes társulások körében, amit kizárólag települési önkormányzatok alkotnak és nincsen közöttük nemzetiségi önkormányzat – ezek a társulások az önkormányzati fenntartású óvodákban történő nem-

zetiségi jellegű óvodai nevelés feltételeinek biztosítására irányulnak. A jelenleg irányadó 2011. évi CXCV. a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint a települési önkormányzatok közoktatási intézményt (általános iskola, középiskola, szakképző intézmény) már nem tarthatnak fent, az óvodák esetében azonban megmaradt ez a lehetőség. Fontos megjegyezni, hogy a települési önkormányzatokkal ellentétben a nemzetiségi önkormányzatok számára törvényileg biztosították az önálló iskolaalapításhoz és működtetéshez a jogot. Az önálló iskolafenntartás meglehetősen differenciált az eltérő létszámú nemzetiségek között: a kisebb, párezres létszámú nemzetiségek jobbra az országos nemzetiségi önkormányzati hivatalokat használják erre a célra, ugyanakkor a nagy létszámú (elsősorban a roma és német közösségnél) előfordulnak helyi nemzetiségi önkormányzati fenntartásban működtetett iskolák.

Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében található a Rátkai Német Nemzetiségi Települési Önkormányzat, az ország egyetlen olyan helyi nemzetiségi önkormányzatával, amely ún. átalakult nemzetiségi önkormányzat. Rátkán mind a nemzetiségi és mind a települési önkormányzati képviselőválasztáson 2019-ben ugyanazok a személyek indultak a BAZ Megyei Német Szövetség mint jelölőszervezet képviselőjeként. Az Njtv. a 71. § (2) b) szerint „*átalakult nemzetiségi önkormányzattá nyilváníthatja magát az általános vagy időközi választást alakuló ülésen a települési önkormányzat, ha a választások napján (...) a megválasztott képviselők több mint fele az adott nemzetiség jelöltjeként indult a települési önkormányzati választásokon*” – amely lehetőséggel élt a települési képviselőtestület Rátkán. Az átalakult nemzetiségi önkormányzatra²³ egyszerre vonatkoznak az Njtv. és az Möt. által meghatározott feladatkörök, jogosítványok. A megalakulás másik feltétele, hogy az adott településen választójoggal rendelkező személyek adott nemzetiség választói névjegyzékében is szerepeljenek – Njtv. 71. § (2) a). Rátka példája bizonyítja, hogy amennyiben egy települési önkormányzati képviselőtestület a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén átalakult nemzetiségi önkormányzattá válna egyaránt gyakorolja a helyi és nemzetiségi önkormányzati hatásköröket, az kifejezetten kedvező a nemzetiségi közösségi törekvések, célok számára.²⁴

Érdekes kiemelni a Zala Megyei Horvát Nemzetiségi Önkormányzatok Társulást (ZM-HNÖT), mint az ország egyetlen olyan kimondottan nemzetiségi jellegű, de kiterjedt feladatellátást megvalósító társulás, ez a megyében működő összes horvát helyi nemzetiségi önkormányzatot, valamint a Zala Megyei Horvát Nemzetiségi Önkormányzatot tömöríti. Az ilyen típusú kifejezetten nemzetiségi önkormányzati társulások alakítása a hatékonyabb területi fellépés érdekében ajánlott a működő helyi nemzetiségi önkormányzatok számára.²⁵

ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány speciális nézőpontból vizsgálta a kollektív nemzetiségi joggyakorlás meghatározó intézményeinek a helyi települési szintű nemzetiségi önkormányzatok, valamint az azok működését segítő, biztosító önkormányzati hivatali dimenzió kapcsolatát.

A tanulmány elkészítése során alkalmazott módszertan alapvetően szekunder adatforrások (elsődlegesen az Önkormányzati törzsadattár, másodlagosan KSH adatbázisok) szintetizálására; a nemzetiségi önkormányzatok hivatali működését biztosító, segítő különböző jogszabályi rendelkezések, a korábban megszületett nemzetiségpolitikai szakirodalom, valamint a kérdésben napvilágot látott információk, cikkek, hírek feldolgozására épült. A munkát segí-

tette egy párhuzamosan zajló tudományos projekt, a Homo Oecologicus Alapítvány keretében készülő Szószólók Könyve, amit jelen tanulmány szerzője szerkeszt és szakmai interjúkat tartalmaz a Magyar Országgyűlésben dolgozó nemzetiségi szószólókkal.²⁶

Az Njtv. elfogadása megerősítette a magyarországi nemzetiségek közjogi pozícióit, működési lehetőségeit. Továbbá megtörtént az őshonos nemzetiségek közvetlen országgyűlési képviselőinek megerősítése 2014-től, valamint a nemzetiségpolitika központi költségvetési és egyéb állami szintű finanszírozásának jelentős mértékű növelése.²⁷ A tanulmány azzal a céllal készült, hogy a helyi települési nemzetiségi önkormányzatok működéséhez, annak hivatali dimenzióihoz nyújtson szakmai-tudományos információkat. A következő nemzetiségi önkormányzati ciklusra nézve javasolt egy olyan átfogó empirikus kutatás, ami a települési nemzetiségi önkormányzatok, valamint az érintett önálló vagy közös önkormányzati hivatalok kapcsolatainak keresztül vizsgálja a kollektív nemzetiségi joggyakorlás hivatali, technikai és infrastrukturális körülményeit, lehetőségeit.

JEGYZETEK

- 1 A pontos adatokról lásd a KSH 2011. és 2022. évi népszámlálási adatait – www.ksh.hu.
- 2 A pontos számot nehéz megmondani, mivel az irányadónak is tekinthető két adatbázis, a Magyar Államkincstár által vezetett Önkormányzati törzsadatár nemzetiségi adatsorai, valamint a Központi Statisztikai Hivatal által közölt adatsorok között minimális, de mégis számszerűsíthető különbség van. Előbbi 2104, utóbbi 2122 országos, területi (megyei és fővárosi), valamint helyi települési nemzetiségi önkormányzatot tartalmaz.
- 3 A parlamentben működő nemzetiségi képviselő (a német közösség által megválasztott Ritter Imre), valamint a nemzetiségi szószólók komplex feladatkörét és általános nemzetiségi érdekképviselőként járja körbe jelen tanulmány szerzője által szerkesztett, 2024 tavaszán a Homo Oecologicus Alapítvány gondozásában megjelenő, jelenleg kézirat formájában lévő Szószólók Könyve című online interjúkötet.
- 4 Jelenleg a Veszprém vármegyei Tüskevári Közös Önkormányzati Hivatal tömöríti magában a legtöbb, szám szerint 16 települést.
- 5 Ugyanakkor a nemzetiségként való elismerés nem kizárólagosan a kezdeményezők szándékán múlik, mivel az Njtv. 148. § (5) köti ahhoz a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását a törvényi feltételek fennállásáról – aktuális példa az önmagukat szittyaként aposztrofáló személyek kezdeményezése az őshonos nemzetiséggé nyilvánításról, amit éppen az MTA állásfoglalása miatt utasított el a Magyar Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága 2023 végén.
- 6 Lásd az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvényt!
- 7 Mivel az Alaptörvény megszületését megelőzően az akkor irányadó 1993. évi LIX. törvény értelmében önálló nemzetiségi ombudsman működött, egyes vélemények szerint a nemzetiségi joggyakorlás és a nemzetiségi alapjogi védelem szűkül, ugyanakkor fontos ellenérv, hogy időközben megvalósult a nemzetiségek parlamenti képviselője (nemzetiségi parlamenti képviselő és nemzetiségi szószóló), ami a kritikus véleményekkel szemben megfelelő mértékben ellensúlyozza az önálló nemzetiségi ombudsman hiányát.
- 8 A nemzetiségek egyéni „kisebbségi jogait” a Nektv. II. fejezete tartalmazta.

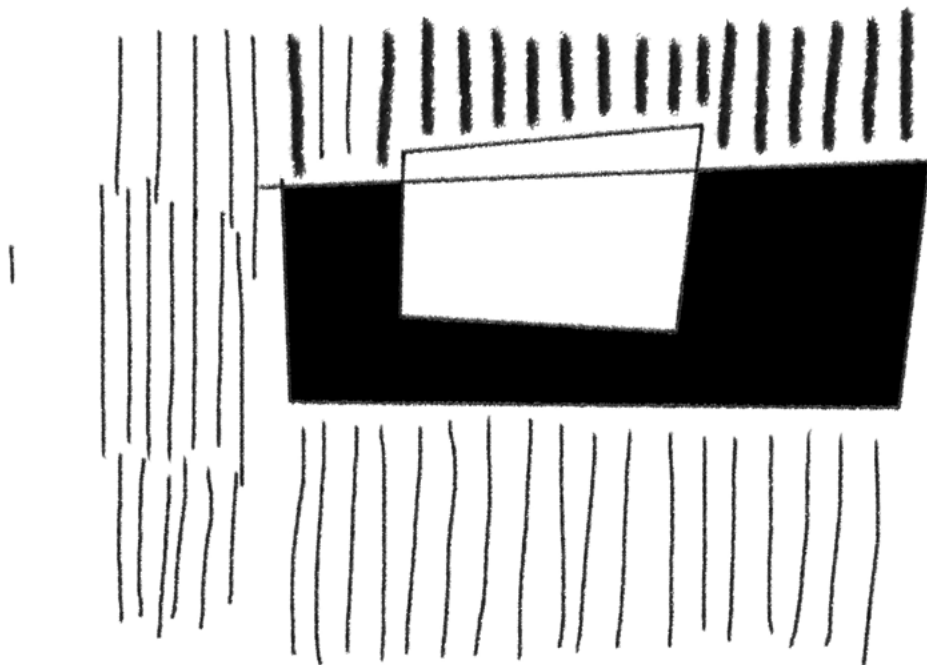
- 9 Az 1993-as eredeti Nektv. még a kisebbségi önkormányzatok két típusát hozta létre: helyi (községi, városi, fővárosi kerületi) és országos kisebbségi önkormányzatok. Ez a struktúra egészült ki 1995-től a fővárosi kisebbségi önkormányzatok, majd 2006-tól megyei nemzetiségi/nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatokkal, így téve háromszintessé a nemzetiségi önkormányzati rendszert.
- 10 Országos statisztikai adatfelvételi program. Elérhető: <https://kormany.hu/miniszterelnokseg/orszagos-statisztikai-adatfelveteli-program>.
- 11 A területi szintű nemzetiségi önkormányzatoknál a területi (megyei) önkormányzat a partner az Njtv. 80. § (2) szerint.
- 12 A Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának székhelye Gyulán található, ahol a városban helyi román nemzetiségi önkormányzat is működik.
- 13 Budapesten található 11 országos nemzetiségi önkormányzat székhelye. Budapesten 12 fővárosi területi szintű nemzetiségi önkormányzat működik, egyedül a szlovénok nem rendelkeznek azzal. A 23 fővárosi kerületben összesen 224 helyi kerületi nemzetiségi önkormányzat működik.
- 14 Az Országos Szlovén önkormányzat székhelye a Vas megyei Felsőszölnök településen van, ahol települési szintű szlovén nemzetiségi önkormányzat is működik.
- 15 Ugyanakkor fontos jelezni, hogy a különböző statisztikák között vannak differenciák, így a KSH 2023. január 1-i adattáblája 2122 települési szintű nemzetiségi önkormányzatot közöl.
- 16 Magyar Államkincstár.
- 17 A 2022. évi népszámláláson rendkívül látványosan csökkent a 2011-eshez képest az önmagukat roma nemzetiségűnek vallók aránya a 2011-es 315.583 főről a 2021-es 209.909 főre (forrás: KSH).
- 18 Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. Elérhető: <https://www.ajbh.hu/201208004.rtf>.
- 19 Az önkormányzatok társulási joga, lehetősége afféle önkormányzati alapjognak tekinthető, amit nevesít az 1985-ben a Strasbourg-i Európa Tanács által elfogadott Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, amit a magyar jogrendszerben az 1997. évi XV. törvény kodifikált hivatalosan.
- 20 Borsod-Abaúj-Zemplén megye esetében speciális, hogy a közvetlen nemzetiségi önkormányzati részvétellel működő 6 db önkéntes önkormányzati társulások közös feladatellátása nem érinti a nemzetiségi tématerületet, helyette a közüzemi (ivóvíz- és hulladékgyűjtés), valamint széles értelemben vett többcélú együttműködésben érintett a Rátkai Német Nemzetiségi Települési Önkormányzat, az Abaújkér Község Települési Roma Nemzetiségi Önkormányzat, valamint a Felsőgagy Község Települési Roma Nemzetiségi Önkormányzat.
- 21 Heves megyében a Heves Megyei Regionális Hulladékgyűjtési Társulás tagja nagyszámú települési önkormányzat mellett a Sirok Község Roma Nemzetiségi Önkormányzata az anyatelepülés Sirok települési önkormányzata mellett.
- 22 Zala megyében található a kizárólag nemzetiségi önkormányzatokból álló Zala Megyei Horvát Nemzetiségi Önkormányzatok Társulása, ami összetételét, jellegét és komplex feladatellátását tekintve egyedülálló a magyarországi önkéntes önkormányzati társulások között.
- 23 Az „átalakult nemzetiségi önkormányzati” Njtv.-be belefoglalt kifejezést Kállai Ernő jogász, a nemzeti és etnikai jogok 2007–2011 közötti országgyűlési biztosa nem tartja szerencsésnek, mert nem utal arra, hogy lényegében egy települési önkormányzatról beszélünk, ami nemzetiségi feladatkörket is ellát (Kállai Ernő, 2023).
- 24 Ugyanakkor az Njtv. 72. § (3) szerint amennyiben az átalakult nemzetiségi önkormányzatban a nemzetiségi jelöltként megválasztott képviselők száma lecsökken a testület tagjainak 50%-a alá, akkor

már csak kizárólag települési önkormányzati képviselőtestületként működhet tovább.

- 25 Felvetődik a kérdés, hogy a különböző nemzetiségekhez tartozó helyi nemzetiségi önkormányzatok térségi szintű együttműködése hogyan biztosítható. Erre véleményem szerint megvannak a szükséges, a területi koordinációt ellátó intézményi szereplők, így az Országgyűlésben működő nemzetiségi parlamenti képviselő és a nemzetiségi szószólók, vagy az országos nemzetiségi önkormányzatok által közösen működtetett konzultációs fórum, a Magyarországi Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (MNÖSZ).
- 26 Sajnos a roma közösségen belüli politikai alapú megosztottság miatt a magyarországi cigányság, mint a legnépesebb hazai nemzetiség, nem rendelkezik önálló parlamenti szószólói képviselettel a 2022–2026-os országgyűlési ciklusban.
- 27 Ennek pontos mértékét lásd a Ritter Imre nemzetiségi parlamenti képviselővel készült interjút: Szabó Tamás – Szatmári Péter (szerk.): *Nemzetiségi Önkormányzati és Civil Akadémia*, Homo Oecologicus Alapítvány, Budapest, 2023, 112–128. Ez megtalálható a www.hoec.hu oldalon a Kiadványok menüpont alatt.

IRODALOMJEGYZÉK

- Csefkó Ferenc: *A települési nemzetiségi önkormányzatok működésének, kapcsolatrendszerének tapasztalatai*, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Budapest, 2020.
- Dobos Balázs: *A magyarországi német nemzetiségi önkormányzatok*, in: Szabó Tamás – Szatmári Péter (szerk.): *Nemzetiségi Önkormányzati és Civil Akadémia*, Homo Oecologicus Alapítvány, Budapest, 2023, 79–95.
- Dobos Balázs: *A kisebbség joga – Kisebbségi törvénykezés Magyarországon (1988–2006)*, Argumentum, Budapest, 2011.
- Gyergyák Ferenc: *A magyarországi kisvárosok önkormányzati és államigazgatási pozíciói – kisvárosok, mint önálló és közös önkormányzati hivatali székhelyek, a kisvárosok és a járasszékhely városok igazgatási szerepe*, in: Szabó Tamás – Gyergyák Ferenc (szerk.): *A magyarországi kisvárosok politikai, igazgatási és fejlesztési dimenziói* (tanulmánykötet kézirat, 2024), megjelenés előtt.
- Kállai Ernő: *Roma nemzetiségi önkormányzatok Magyarországon*, in: Szabó Tamás – Szatmári Péter (szerk.): *Nemzetiségi Önkormányzati és Civil Akadémia*, Homo Oecologicus Alapítvány, Budapest, 2023, 53–78.
- Kállai Ernő: *A kisebbségi joganyag és annak változásai az elmúlt negyedszázadban Magyarországon*, in: Fedinec Csilla (szerk.): *A közép-európaiság dicsérete és kritikája*, Kalligram Kiadó, Pozsony, 2013.
- Kónya László Ferenc – Pusztai Adél: *A helyi nemzetiségi önkormányzat működése, szervezése és a migráció kezelése*, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Budapest, 2015.
- Szabó Tamás (szerk.): *Szószólók Könyve – nemzetiségpolitikai interjúkötet* (kézirat? 2024), megjelenés előtt.
- Szabó Tamás: *A magyarországi kis- és középvárosok szerepe az önkormányzati társulásokban*, in: Szabó Tamás – Gyergyák Ferenc (szerk.): *A magyarországi kisvárosok politikai, igazgatási és fejlesztési dimenziói* (tanulmánykötet kézirat, 2024), megjelenés előtt.
- Szabó Tamás: *Együttműködések és kistérségi önkormányzati koordinációk – az elmúlt évtized jogalkotásának közpolitikai hatásai*, in: Laki Ildikó – Szabó Tamás (szerk.): *Kényszerpályák és lehetőségek – A községi igazgatás és feladatellátás dimenziói napjainkban*, Homo Oecologicus Alapítvány – TÖOSZ, Budapest, 2019, 98–133.
- Zongor Gábor: *Nemzetiségi önkormányzatok Magyarországon a kezdetektől napjainkig*, in: Szabó Tamás – Szatmári Péter (szerk.): *Nemzetiségi Önkormányzati és Civil Akadémia*, Homo Oecologicus Alapítvány, Budapest, 2023, 12–52.
- Zongor Gábor: *Az új önkormányzati hivatalokról*, Új Magyar Közigazgatás, 2013/9, 37–42.

Hegyeshalmi László: Rajz 11.